

Egyesült erővel Északon

Az észak-európai együttműködés a mai kor kihívásainak tükrében

„iceman”

Tartalom

1. Bevezetés.....	3
1.1 A dolgozat célja és struktúrája.....	3
1.2 Az északi régió bemutatása	4
1.3 Az északi földrajzi egység, különböző geopolitikai stratégiák	4
1.4 Nyelvi egység, interskandináv kommunikáció	5
2. Közös értékek, csatlakozási pontok.....	6
2.1 Összetartó erő az északi régióban	6
2.2 Történelmi áttekintés Észak, mint egység szempontjából	7
2.3 Történelmi unió, valuta unió	9
2.4 Az észak-európai szubrégió	10
3. Több-e Észak, mint regionális együttműködés?.....	11
3.1 Északi Tanács	11
3.2 Nyelvi egység támogatása	12
3.3 Közös irodalom, kultúra támogatása.....	13
3.4 Közös oktatási cserprogramok	13
3.5 Északi Útlevelel Unió	14
3.6 Aktuális északi projektek.....	14
4. Az északi együttműködés jövőbeli kihívásai és kilátásai	15
4.1 A második világháború után: különböző stratégiák nemzetközi szintén.....	15
4.2 A mélyülő európai integráció hatása az északi együttműködésre	16
4.3 Euroövezet.....	17
4.4 Jövőbeli kilátások, északi külpolitikai- és védelmi unió?.....	18
4.5 Összefoglalás	21
5. Bibliográfia.....	22

1. Bevezetés

1.1 A dolgozat célja és struktúrája

Bevezetesként a dolgozat azt szeretné bemutatni, hogy hogyan definiálhatjuk az északi régiót („Norden”), tehát a leíró részben a skandináv, illetve északi régió definiálásának problémaköre jelenik meg. Az elemzés első része továbbá történelmi áttekintést ad az északi országok kapcsolatáról és azokat a közös csatlakozási pontokat szeretné kiemelni, melyek a történelmi háttérnek köszönhetően összekötik ezen államokat, s melyeket a gazdasági tényezők mellett összetartó erőként lehet bemutatni. Példákkal szeretném illusztrálni, hogy milyen északi unióra való törekvéseket láthattunk a történelem során, s hogy ezek mennyiben adtak ideológiai alapot a 20. század második felében felerősödött északi együttműködésnek.

A dolgozat arra kíván választ adni, hogy több-e Norden, mint regionális együttműködés, illetve ez az északi (intézményesített) együttműködés tekinthető-e egy kisebb uniónak több nézőpontból: egy geopolitikai, európai, egy politikai, Európai Unió, illetve egy szélesebb, nemzetközi perspektívából.

Azt szeretném továbbá elemezni, hogy mi az, ami életre hívta az Északi Tanácsot és a 60 éve fennálló, intézményi keretek között működő sikeres északi együttműködést. A dolgozat ezen része az északi országok esetében a közös múltban, kultúrában és szocializációban rejlő elemeket vizsgálja, melyek szoros együttműködéshez vezettek az északi régióban, valamint bemutatja az Északi Tanács törekvéseit és azt a magas fokú integrációt, mely a mindennapi élet területén ment végbe az 1950-es évektől kezdve.

A dolgozat második felében arra térek ki, hogy az északi országok a hidegháború alatt és azt követően milyen különböző stratégiákat választottak nemzetközi szinten és ez hogyan befolyásolta az északi együttműködés jövőbeli lehetőségeit.

A dolgozat fontos kérdésként vizsgálja, hogy milyen irányba haladhat az északi együttműködés az európai integráció tükrében, hogy milyen hatással van az az északi, szubregionális együttműködésre. A dolgozat egyfajta kitekintést próbál nyújtani a jövőbeni északi külpolitikai együttműködés lehetőségeiről. Kitér arra, hogy a mélyülő európai integráció milyen változásokat eredményezhet egy történelmi jelentőségű, azonban példaértékűen szoros kulturális együttműködés esetében. Végezetül pedig összefoglalja az elemzést, s az együttműködés reális jövőbeli lehetőségeit vizsgálja.

1.2 Az északi régió bemutatása

Európának ezen északi régióját azért problémás definiálni, mert a szubrégiót az Észak-Európa kifejezés helyett a dán, norvég és svéd nyelvben egyaránt „Norden” szóhasználatlaltal emlegetik, melynek nincsen magyar megfelelője, ezért amikor „Norden” országairól beszélünk, az északi országok kifejezést használjuk. A régiónak ez a skandináv elnevezése is mutatja, hogy országai büszkék rá, hogy ők egy külön északi egység a kontinensen belül, és sok közös tulajdonsággal rendelkeznek, melyek a hasonló kulturális, társadalmi, és politikai struktúráikban nyilvánulnak meg.¹

Az északi országok nevezetesen öt északi állam: Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország, valamint a dán fennhatóság alá tartozó, széles körű autonómiával rendelkező Grönland, a Feröer-szigetek és a Finnországhoz tartozó Åland-szigetek. Hozzájuk kapcsolódik továbbá az összefüggő számi kulturális és nyelvi terület, mely Norvégia, Finnország és Svédország területén található.

1.3 Az északi földrajzi egység, különböző geopolitikai stratégiák

A domináns magterület ez esetben a földrajzilag természetes egységet alkotó, teljes területével a Skandináv-félszigeten fekvő Norvégia és Svédország, illetve a tőlük délre elhelyezkedő Dánia. Ez a három ország alkotja a skandináv országok csoportját, hétköznapi szóhasználatban gyakran ezt a kifejezést használják és terjesztik ki pontatlanul a politikailag Skandináviához tartozó Izlandra és Finnországra is. Az északi országok megnevezés alatt Dánia, Finnország, Izland, Norvégia, Svédország, a három autonóm terület: Feröer-szigetek, Grönland és Åland csoportját értjük, habár földrajzi szempontból összetett a kérdés, hogy hol is húzódnak a „nordikus” határok.

Természetes földrajzi egység, amely összetartja az északi országokat, a Skandináv-félsziget, mely magában foglalja Svédország és Norvégia teljes területét, valamint Finnország északi részét. Az Atlanti-óceán északi részének („Nordatlanten”) szigetvilágához tartoznak többek között a Feröer-szigetek, Grönland és Izland, valamint e földrajzi térséghez illeszkedik még Dánia, illetve Norvégia.

¹ Østergård, Uffe: *The Geopolitics of Nordic Identity from Composite States to Nation-states*, Danish Institute of International Affairs, January 1997. 1. oldal

Másik földrajzi alapon meghatározó terület Észak-Európában a Baltikum, mely szűk értelemben Észtország, Lettország és Litvánia triójából áll, tágabb értelemben a Balti-térség az összes balti-tengeri országot magában foglalja, így Finnországot és Svédországot is.

A földrajzi elhelyezkedés alapján az északi országok közül - a Balti államok kérdésében Finnország Észtországban meghatározó szerepét leszámítva -, Svédországnak vannak a legerősebb geopolitikai motivációi, a Balti-tenger az ahhoz kapcsolódó országok legfontosabb prioritási területe. Az észak-atlanti térség pedig a többi északi ország számára kiemelten fontos a külkapcsolatok fejlesztésében.² Az északi sarkvidéki területek hagyományosan az északi országok szomszédos területi együttműködésébe tartoznak, az északi országok számos ilyen (főleg környezetvédelemmel kapcsolatos) jellegű programban vesznek részt, például az Északi-sarki Tanács tevékenységeiben.

Az északi térség államai mai képükre a második világháború után kezdtek hasonlítani, Izland 1944-ben vált függetlenné Dániától, az északi autonóm területek közül Feröer-szigetek 1948-ban kaptak autonómiát, valamint Grönland, a Föld legnagyobb szigete, 1979-ben kapott nagyobb önállóságot a Dán Királyságtól.

1.4 Nyelvi egység, interskandináv kommunikáció

A nyelvi rokonság miatt közel állnak egymáshoz az skandináv országok, a germán nyelvcsalád skandináv ágához tartozik mind a dán, a feröeri, az izlandi, a norvég és a svéd nyelv. A nyelvi kommunikáció szempontjából két részre oszthatók az északi országok: a magterület, Skandinávia és a körülvevő északi országok. Az északi régió lakosságának körülbelül 80%-a beszéli a dán, norvég vagy svédnyelvet, így beszélhetünk egy ezeket magában foglaló, elsődleges és egy másodlagos nyelvi közösségről.³ Az északi- germán nyelveken kívül két nyelvcsalád nyelvei találhatók meg a régióban, Az elsődleges, skandináv nyelvű közösség az írott és beszélt nyelvi közelség miatt közös kommunikációra képes. A „központi skandináv nyelvek”: svéd, norvég, dán nehézség nélkül képesek megértetni magukat egymás között, saját nyelvük használatával is zavartalan a nyelvi kommunikáció. Ezt hívják interskandináv kommunikációnak⁴

² *About energy cooperation* <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/areas-of-co-operation/energy/about-energy-co-operation> (letöltve: 2012.11.13.)

³ *Language* <http://www.norden.org/en/the-nordic-region/language> (letöltve: 2013.01.01.)

⁴ Vikør, Lars S.: *The Nordic Languages. Their Status and Interrelations*. Oslo, Novus Press, 1993 119. oldal

Heinz Kloss német nyelvész Ausbau-Abstand elmélete alapján - amely az autonóm nyelv és a dialektus meghatározására és elemzésére törekszik - felmerült a kérdés, hogy a skandináv nyelveket akár úgy is lehetne definiálni, mint „egy skandináv nyelv” három nyelvjárását, aminek a feltétele a kölcsönös érthetőség. Belső nyelvészeti szempont alapján több nyelvváltozat egy nyelvnek tekinthető, ha a beszélői megértik egymást, tehát a kölcsönös érthetőség elve alapján nyelvváltozatokként is lehetne tekinteni a skandináv nyelvekre.⁵ Ez a gondolat azonban nem vált meghatározó irányvonallá, hiszen politikai és társadalmi okok miatt három különböző nyelvről beszélünk, mert mindhárom ország önálló állam, önálló nyelvvel, nyelvtannal és irodalommal és ez az állami szuverenitás felülírja a nyelvészeti szempontot.

A másodlagos nyelvi közösség számára is fontos az elsődleges közösséggel való kapcsolattartás, ezért azokban a másodlagos nyelvi közösség országaiban gyakran találkozunk kötelező idegen nyelvi tananyagként a központi skandináv nyelvekkel. A dán a Feröer-szigeteken a feröeri mellett hivatalos írott nyelv. Grönland 2009-ben kapott szélesebb autonómiát, mellyel elismerték a grönlandit hivatalos nyelvnek, így a kb. 58.000 fős sziget nagy részben inuit-eszkimó lakosságának a dán a második hivatalos nyelve.

Finnországban a nagy társadalmi presztízzsel rendelkező svéd a második hivatalos, és az általános iskolákban kötelező nyelv, mert a svéd kisebbség körülbelül 5%-át teszi ki a lakosságnak⁶ és az emberek közel 6%-ának a finnországi svéd az anyanyelve.⁷ A svéd nyelv ezen felül Ålandon (az egyedüli) hivatalos nyelv.

2. Közös értékek, csatlakozási pontok

2.1 Összetartó erő az északi régióban

Az északi országok hasonló gondolkodásmódja a közös értékeken is alapul s ez az együttműködés sikerének egy kulcsa. Az északi országok hasonlósága megnyilvánul a politikai kultúrában, társadalmi struktúrában és az északi országokra jellemző mentalitásban s ez a hasonlóság az országok összefonódott gazdaságain túl több területen is kölcsönös együttműködésre való törekvést eredményez. Skandinávia nemzetközi szintén betöltött

⁵ Klára, Sándor: *Nyelvtervezés, nyelvpolitika, nyelvművelés* http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/humfold/szocling/Sandor_K/corvina.htm (letöltve: 2012.12.05.)

⁶ *Foreigners in Finland*, http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html#foreigners (letöltve: 2012.04.05.)

⁷ *Appendix figure 1. Swedish-speakers' proportion of the population in 1900–2010* http://www.stat.fi/til/vaerak/2010/01/vaerak_2010_01_2011-09-30_kuv_001_en.html (letöltve: 2012.04.05.)

szerepéről azt mondhatjuk, hogy a csendes és sikeres gazdaságpolitikájukkal vannak jelen a világpiacon. Észak „békés szegleteként” tartjuk számon őket, társadalmi aspektusból pedig a skandináv jóléti modell fémjelzi országaikat. Az északi régió valamennyi népe között kulturális hasonlóság van, továbbá ennek az európai szubrégióknak, melynek az együttes lakossága mindössze 26 millió⁸, a társadalmi-politikai fejlődése is szorosan összefonódott a történelem során.

2.2 Történelmi áttekintés Észak, mint egység szempontjából

A dolgozat arról kíván áttekintést adni, hogy az Dánia, Finnország, Izland, Norvégia, Svédország esetében melyek azok a közös pontok, amelyek alapján Európa egyik régiójaként vizsgáljuk, s milyen közös, vagy hasonló történelmi háttér alapozta meg az északi országok sikeres együttműködését. Kiemelnék néhány, az együttműködés szempontjából kulcsfontosságú történelmi eseményt, Harald Gustafsson, svéd történész „Nordens historia, en europeisk region under 1200 år” című könyvében használt perspektívából, vagyis egy „közös északi történelmi szempontból” a csatlakozási pontokra koncentrálva.

Harald Gustafsson azt az álláspontot képviseli, hogy a történetírásánál vizsgálhatjuk egységként az északi régiót. Ez egy problematikus koncepció, de sok szempontból lehet „Nordent”, mint mai egységet vizsgálni Európa történelmében. Példaként szemléltetve ma a három skandináv ország államformája alkotmányos monarchia, az északi országok államvallása evangélikus – lutheránus vallás, politikai pártrendszerükben ugyanazok a különböző irányzatok vannak jelen, társadalmukat a jóléti szociális modell jellemzi, mely magas életszínvonalat biztosít az állampolgároknak.

Ha a közös identitástudatot vizsgáljuk, a mitológia, a mítoszok nagy szerepet játszanak egy-egy nemzet tudatában. A dánok, norvégok, svédek és izlandiak kereszténység előtti hitvilága közös törőn fakad, a skandináv mitológiából. A skandinávok közös kulturális kincse közé tartoznak a rúnák (felirat jellegű nyelvm emlékek illetve a 16 jelből álló skandináv rúna ABC) és a skandináv szágák, melyek a 9. századtól elterjedt, óészaki nyelven íródott elbeszélések.⁹

Ha a kezdetektől vizsgáljuk, Skandinávia nem volt mindig ilyen békés és harmóniára törekvő „csücske” Európának. A viking kor alatt (793-1066), mely egyben egy történelmi és

⁸ *The Nordic region in an international context – key figures*, Nordic Statistical Yearbook 2011. 7. oldal, (letöltve: 2012.11.08.)

⁹ István, Bernáth: *Skandináv mitológia*. Corvina Kiadó KFT, Budapest, 2005 12. oldal

nyelvtörténeti korszak is, a hódító skandináv harcosok agresszív politikájukról és brutalitásukról voltak híresek.

A középkorban, (persze nem beszélhetünk a mai értelemben vett államokról, de ha úgy próbáljuk értelmezni) akkor Dánia, Norvégia és Svédország létezett. A skandináv országok a 18. század alatt kezdtek el bekapcsolódni Európa kulturális életének vérkeringésébe. Nem véletlen, hogy a 19. századi romantikusok azt a régi, hódító északi korszakot szerették volna feleleveníteni, ami az ősi, vikingkort jellemezte.¹⁰ A 20. század elejéig kizárólag Dánia és Svédország vett részt a régió irányításában. Norvégia 1814-ig Dániától függött, majd Svédországgal volt kénytelen unióra lépni. 1814-ben Norvégiában kialakult az általános akarat, hogy önálló állam legyen és a polgári forradalom eredményeképpen létrejött a – bár függő helyzetű - norvég polgári állam. Svédországtól 1905-ben függetlenedett, és a karlstadi egyezményben fektették le a svéd-norvég unió békés felmondásának feltételeit.¹¹

A hidegháború alatt, a bipoláris világban az északi jelleg hangsúlyozása fontos volt a skandináv országok számára. Az országok a saját társadalmi modelljüket építették ki és fejlesztették, a mai skandináv jóléti modell sikerességét látva, eredményesen. Sem a nyugathoz, sem a kelethez nem kívántak csatlakozni, a „skandináv szocializmus” kiépítésével egy saját utat választottak, a kialakított északi modell ideológiai középútnak számított és különleges pozíciót foglalt el a hidegháború két nagyhatalmi blokkja között. A skandináv modell kiépítésében tevékenykedő szociáldemokrata pártok a második világháború óta az északi országok legerősebb pártjai, jelenlétük a leginkább a skandináv országokban volt meghatározó, Finnországban és Izlandon kevésbé.

Az északi jóléti modellt úgy lehetne egyszerűen definiálni, mint egy gazdaságilag sikeres, jóléti, egész államot átfogó biztonsági rendszert. Ehhez kapcsolódik az erős szakszervezeti képviselet, a nemek közötti egyenlőség és egyenjogúság megvalósulása, illetve ambiciózus környezetvédelmi politika. Az országokban nagy hangsúlyt fektetnek a magas szintű szakképzésre, illetve a magas képzettséget igénylő munkahelyek, valamint érdekképviseleti lehetőségek biztosítására. A jövedelmi egyenlőtlenségek mérsékeltebben vannak jelen, s a jóléti állam igyekszik minden osztálynak védőhálót biztosítani. Az északi modell liberális olvasatában, Henrik Berggren és Lars Trägårdh történészek értelmezése szerint a kollektivistá állam képe mögött megtalálható egy individualista elem is, mert a skandináv jóléti állam

¹⁰ Barton, H. Arnold: *Essays on Scandinavian History*. Amerikai Egyesült Államok, Southern Illinois University Press 2009. 6. oldal

¹¹ A. Sz. Kan: *A skandináv országok története*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976. 53. oldal

megszabadítja az egyéneket a különféle társadalmi függőségektől.¹² Ebből a szemszögből nézve az északi jóléti modell inkább liberális vagy szociálliberális, mint szociáldemokrata.

2.3 Történelmi unió, valuta unió

A skandináv országok első kölcsönös megállapodásokon alapuló szerveződése a kalmari unió volt (1397-1523), mely Dániát, Norvégiát és Svédországot egy uralkodó alatt egyesítette. A 14. században az Észak-Európában erősödő német expanzió a skandináv országok összekovácsolódását váltotta ki és több tényező is a skandináv országok egyesülését segítette elő, amikor unióra lépett a három ország. A dinasztikus, katonai, valamint politikai egyesülésben az államok lemondtak a teljes szuverenitásukról, de függetlenek maradtak. Az unióban Dániáé volt az elsőbbség, mely akkor a legnépesebb és leggazdagabb ország volt. A skandináv országok uniójának egy svéd fegyveres felkelés vetett véget, mert a trónviszályok miatt az unió jelentősen meggyengült. Ezt követően, 1536-ban a dán államtanács Norvégiát egyoldalúan Dánia egyik tartományának minősítette, ezzel Norvégia korábbi birtokai is: Izland, Grönland és a Feröer-szigetek is Dánia fennhatósága alá kerültek.

A romantikus, „skandinavizmus” irányzat, mely a 19. század elején alakult ki, egy nagy északi közösség létrehozását szerette volna elérni. A skandinavista mozgalom, melyet értelmiségiek, írók és tudósok képviseltek, az egykori kalmari unió országainak újraegyesítését tűzte ki célul és a skandináv országok közötti egymásra utaltság érzését tükrözte.¹³ A politikai skandinavizmus nem alakult ki, de a „nordikus” eszme áttevődött a kulturális kapcsolatok szférájába és ebből fejlődött ki a későbbi, az élet többi területét magában foglaló együttműködés is. Külön érdekesség, hogy a 19. századi svéd nemzeti identitást formáló törekvések a külpolitika kapcsán megegyeztek a skandinavizmus törekvéseivel: az 1830-as évektől kezdve a politikai skandinavizmus, mint program, kisebb megszakításokkal 1864-ig szerepelt a svéd királyok külpolitikájában.¹⁴

A skandinavista mozgalom egyetlen kézzel fogható eredménye a Skandináv Monetáris Unió volt. Dánia és Svédország egy 1872-es koppenhágai megállapodást követően 1873-ban alapította meg a Skandináv Monetáris Uniót és állapodott meg abban, hogy pénznemeiket

¹² *Slaget om Norden* http://www.svd.se/nyheter/inrikes/slaget-om-norden_6834715.svd, 2012.02.09. (letöltve: 2012.10.10.)

¹³ Hilson, Mary: *The Nordic model: Scandinavia since 1945*, Reaktion, London, 2008. 14. oldal

¹⁴ Benedek László, Flamm: *A jóléti nacionalizmus ideológiája és külpolitika Svédországban* in László Kiss J.: *Nemzeti identitás és külpolitika az Euroatlanti térségben*. Teleki László Alapítvány, Budapest 2005, 305. oldal

ugyanolyan aranyalapra helyezik.¹⁵ Norvégia ekkor még Svédországhoz tartozott, s az unió megalakulása után két évvel csatlakozott a fix átváltási arányokon alapuló, rögzített árfolyamú pénzügyi egyezményhez. Az országok továbbra is saját pénznemeiket, a dán, a norvég és a svéd koronát használták, de az unióval olyan pénzügyi stabilitást értek el, hogy annak köszönhetően a tagországok pénznemeit a saját fizetőeszközeikkel egyenrangúnak ismerték el, szabad pénzforgalom jött létre. Az első világháború vetett véget a monetáris uniónak, az 1914-ben szűnt meg, amikor Svédország letért a közös aranyalapról.

Az északi országok kulturális együttműködése erőre kapott az első világháború után (1918-tól kezdve) amikor minden országban megalakultak az Északi Társulások (Föreningen Norden), amelyek a közös északi identitást hangsúlyozták s a közös kulturális értékek ápolását tűzték ki célul.¹⁶

2.4 Az észak-európai szubrégió

A regionális integráció egy adott földrajzi térségen belül elhelyezkedő, nemzetállamok független döntésén alapuló, a nemzetgazdasági korlátok lebontását és egységes piac létrehozását célul kitűző, intézményesített kapcsolat kialakítását jelenti.¹⁷

A regionális gazdasági integráció rendkívül előnyös a kisméretű országok számára, mégpedig az északi országok ebbe a kategóriába tartoznak. Gazdasági együttműködésük a termelőegységek méretei növekedését, az ipari ágazatok együttműködését, illetve a felvevőpiac növekedését és a kutatási és fejlesztési munkák növekedését eredményezheti. A skandináv országok gazdaságai a kezdetektől összefonódtak, a történelem során az országok egymás gazdasági partnerei voltak. Ha a 20. századot vizsgáljuk, a regionális, gazdasági integrálódás kezdeti lépései pl. a kétoldalú kereskedelmi megállapodások, a szabadkereskedelmi övezet vagy a vámunió részben megvalósultak, az északi együttműködés keretein belül.

Az 1970-es években egy közös vámuniós terv kirajzolódott: a „Nordek” az északi országok közötti kereskedelmi vámok eltörlésére irányult.¹⁸ Ez a gazdasági együttműködés malmói központtal működött volna, a terv 1968-ban született meg dán javaslatra, azonban a két évig

¹⁵ Reis, Jaime: *International Monetary Systems in Historical Perspective* in Henriksen, Ingrid - Kaergård, Niels: *The Scandinavian Currency Union 1875-1914*. 92. oldal

¹⁶ Benedek László, Flamm: *A jóléti nacionalizmus ideológiája és külpolitika Svédországban* in László Kiss J.: *Nemzeti identitás és külpolitika az Euroatlanti térségben*, Teleki László Alapítvány, Budapest 2005, 306. oldal

¹⁷ György, Kocziszky: *Regionális integrációk gazdaságtana*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2008.

¹⁸ A. Sz. Kan: *A skandináv országok története*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976. 334. oldal

tartó tárgyalássorozat végül nem vezetett el az 1970-re tervezett ratifikálásig, mert Finnország visszalépett. A Szovjetunió erős befolyása nem engedte, hogy megtegyék ezt a lépést, majd Dánia 1973-ban csatlakozott az Európai Közösséghez s a kudarc után a továbbiakban fel sem merült a Római Szerződéshez hasonló, gazdasággal, mezőgazdasággal, munkaerő-áramlással is foglalkozó vámunió alapuló közösség létrehozásának gondolata.

A gazdasági unió - mely már tényleges integrációs szerveződés -, a regionális integráció következő foka, a monetáris unió, majd az integráció legmagasabb foka, a politikai unió a mélyülő regionális integráció lehetséges lépései, ahol a tagállamok politikai intézményei is összefonódnak.¹⁹ Ezekből az együttműködési lehetőségekből kettőre láthattunk példát a skandináv országok történelme során: a monetáris, illetve a politikai unióra.

Kiváló példa továbbá a skandináv országok együttműködésében rejlő lehetőségre az Öresund régió, a dél-svédországi, illetve a kelet-dániai földrajzi és gazdasági régió, mely rendkívül előnyös gazdasági együttműködést biztosít. Ennek érdekében 2000-ben adták át az Öresund hidat, amely a dán fővárost, Koppenhágát és a svéd Malmö-t köti össze, így biztosítva a mobilitást, és annak lehetőségét, hogy több ezer ember vállaljon munkát a másik országban és ingázzon naponta a két ország között.²⁰

3. Több-e Észak, mint regionális együttműködés?

3.1 Északi Tanács

A második világháború végével kezdett el ténylegesen fejlődni az északi együttműködés, az északi országokat összekötő kapcsolatháló. Az észak-európai országok együttműködését hatvan éve intézményesítették, a folyamat az Északi Tanács 1952-es felállításával vette kezdetét. Az Északi Tanács az északi országok parlamentjeinek kiegészítő szerveként működik, 87 választott tagját a nemzeti parlamentek választják. A tagállamok (Finnország, Svédország, Feröer-szigetek, Dánia, Izland, Grönland, Norvégia, Åland-szigetek) képviselői országaik nevében felelősek a tartalmi koordinációért.

1971-ben alapították az Északi Miniszterek Tanácsát, melynek tagjai a tagállamok külügyminiszterei és a vitatott ügyekben érdekelt más miniszterei. Az Északi Miniszterek Tanácsának célja a tagállamokat közösen érintő kérdések, problémák megvitatása, de

¹⁹ István, Benczes, Ákos, Kengyel, Gábor, Kutasi, Sándor Gyula, Nagy, Tibor, Palánkai: *A globális és regionális integráció gazdaságtana*. Akadémia Kiadó, Budapest, 2011

²⁰ *Om Oresundsregionen* <http://www.oresundsregionen.org/se/om-oeresundsregionen> (letöltve: 2012.10.02.)

megilleti a kezdeményezés joga is. Kiegészítő intézménye – uniós mintára – az elnökség, amely a tagországok évenkénti rotációján alapul a következő sorrendben: Dánia, Finnország, Norvégia, Svédország és Izland. Ugyanabban az évben más-más ország tölti be az elnökségi posztot az Északi Tanácsban illetve az Északi Miniszterek Tanácsában. Az Északi Miniszterek Tanácsának szektorális ülései a szakmai kérdésekben döntenek, a valódi politikai felelősség azonban az öt alapító ország (Dánia, Finnország, Izland, Norvégia, Svédország) miniszterelnökeinek kezében van. A gyakorlatban az együttműködés kialakítását és fenntartását koordináló politikákat az északi együttműködésért felelős miniszterek és az Északi Együttműködési Bizottság alakítja ki. Minden ország kormányából kineveznek egy minisztert az északi együttműködésért felelős miniszternek, akik állandó kapcsolatban állnak egymással és folyamatosan egyeztetnek a közösséget érintő ügyekben.

Minden év őszén megrendezik a Közgyűlést, mely során többek között kijelölik a két intézmény következő elnöklő tagállamát és meghatározzák a régiót érintő aktuális kérdéseket, melyeket az országok kormányai is napirendre tűznek. A felelős miniszterek évenkénti öt-hat ülésének, valamint az Északi Tanács évenkénti ülésének lebonyolítása az elnöklő ország feladata. Az állandó bizottságok felelősek egy adott szakterületen a régiót érintő problémák összehangolásáért és a közös kihívások kezeléséért. A Tanács adminisztratív feladatait a Titkárság látja el, mely közvetlen kapcsolatban áll az Északi Miniszterek Titkárságával Koppenhágában. Az Északi Tanács és az Északi Miniszterek Tanácsának munkáját egy közös Adminisztrációs- és Jogi Osztály segíti.

3.2 Nyelvi egység támogatása

Az „összskandináv” nyelvmegértésre erős törekvéseket találunk a mai napig, a skandináv országok esetében szerepel nyelvpolitikai törekvés, amely arra irányul, hogy a skandináv állampolgároknak kevesebb nyelvi nehézsége legyen, ha egy másik skandináv országban szeretnének munkát vállalni. Erre a közös nyelvi megértésre való törekvés főleg a 20. században indult meg, részben nyelvművelési szervek felállításával, részben az oktatás által. Ezzel az ambiciózus céllal jött létre 1987-ben az „Északi nyelvi megállapodás”, illetve 1978-ban az oslói székhelyű Nordiska Språksekretariatet (Északi nyelvi titkárság)²¹. Az Északi nyelvi titkárság adta ki a „Nyilatkozat a skandináv nyelvpolitikáról” szóló dokumentumot, melynek célja a szomszédnyelvek, a skandináv és idegen nyelvek megerősítése,

²¹ Bardal, Johanna & Jørgensen, Nils: *Nordiska – Våra språk förr och nu*, Lund Studentlitteratur, 1997

hozzáférhetőség könyvekhez, számítógépes fordítóprogramok kialakítása ezeken a nyelveken, nyelvi kutatóintézetek támogatása.²²

3.3 Közös irodalom, kultúra támogatása

1962-ben alapították az Északi Tanács irodalmi díját, melyet évente osztanak ki kortárs írók között, és kritérium a jelölt műveknél, hogy valamely északi ország nyelvén írják beleértve a feröeri, grönlandi és számi nyelvet is, melyet a szakirodalom „társadalomhordozó” nyelvekként definiál, a dán, finn, izlandi, norvég és svéd pedig „teljes és társadalomhordozó”(koplett och samhällsbärande).²³ Az Északi Tanács irodalmi díjának létrehozásának célja, hogy növeljék az érdeklődést a szomszédos országok irodalma és nyelve iránt az északi országok körében.²⁴

Az irodalom egy nemzet szuverenitását határozza meg, éppen ezért érdekes, hogy a közös északi kulturális kincs megőrzése kulcsfontosságú az északi országok számára s ezt demonstrálja a nemzeti irodalmon felül egy északi irodalmi kategóriában is definiálják kultúrájukat.

Az Északi Tanács irodalmi díja a legrégebbi és legfontosabb díja a szervezetnek, továbbá az Északi Tanács kultúratámogató kezdeményezése kibővült 1965-ben egy zenei díjjal, 1995-ben az északi országok profiljába illő természet- és környezetvédelmi díjjal, majd 2002-ben egy film díjjal, melyet 2005-től adományoznak évi rendszerességgel.²⁵

3.4 Közös oktatási cserprogramok

Az északi országok 1971-ben kötött kulturális együttműködési megállapodása alapján az északi országok diákjai számára nem csak számos csereprogramot szerveztek, hanem az oktatási intézményekben megszerzett vizsgákat, egyéb képesítéseket illetve iskolai végzettségeket is igyekeztek egységesíteni, és megegyeztek abban, hogy azokat a többi északi országban is kölcsönösen elismerik.²⁶ A sikeres együttműködést az 1991-ben

²² Publikationer http://www.norden.org/da/publikationer/publikationer/2007-746/at_download/publicationfile (letöltve: 2012.10.02.)

²³ Sprakradet <http://www.sprakradet.se/2023> (letöltve: 2012.10.02.)

²⁴ Prizes <http://www.norden.org/en/nordic-council/the-nordic-council-prizes/nordisk-raads-litteraturpris/about-the-literature-prize> (letöltve: 2012.11.06.)

²⁵ The Nordic Council Prizes <http://www.norden.org/en/nordic-council/the-nordic-council-prizes> (letöltve: 2012.10.02.)

²⁶ Education and Research <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/agreements/treaties-and-agreements/education-and-research> (letöltve: 2012.10.02.)

elfogadott Északi Együttműködési Programmal a felsőoktatásra, majd 1992-től a középiskolai szintre is kiterjesztették. 2009-ben újították meg azt a megállapodást, melyet 1996-ban kötött Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország, mely a felsőoktatásban biztosít mobilitást az északi ország lakói között s a kölcsönös elismerés elvén más északi országokban való tanulásra is ösztönzi a diákokat.²⁷

3.5 Északi Útlevel Unió

A hétköznapi életben a legnagyobb jelentősége az útlevel uniónak volt, amely biztosította a szabad mozgást a skandináv országokon belül. Az Északi Útlevel Unió kiépítése három lépésben valósult meg: elsőként 1952-ben megállapodtak, hogy megszüntetik az útlevel-ellenőrzést az északi országok között. Ezt követte a második lépés 1954-ben, amikor a megállapodást kibővítették azzal a fontos mozzanattal, hogy bármely skandináv ország állampolgára tartózkodási engedély nélkül élhessen egy másik, unión belüli országban a külföldi állampolgárokkal szemben, utolsó lépésként pedig egy 1957-es szerződés értelmében került sor az útlevel-ellenőrzés megszüntetésére az északi országok közötti belső határokon.

3.6 Aktuális északi projektek

Felmerült egy olyan lehetőség, hogy azokban az országokban, ahol alulreprezentáltak az északi országok és nincs mindegyik országnak külön nagykövetsége, létesítsenek és tartsanak fenn együtt egy közös külképviseleti egységet. Például Burmában a három skandináv országnak 2012 novembere óta közös nagykövetsége van és a továbbiakban tervezik Dánia, Norvégia és Svédország közös képviseletét Pakisztánban, Bangladesben, Vietnámban vagy Izlandon.²⁸

Az Északi Tanács és az Északi Miniszterek Tanácsa az északi regionális együttműködés kormányközi szintje. Annak ellenére, hogy az Északi Tanács nem olyan nemzetek feletti szervezet, melyben a tagállamok bizonyos kérdésekben lemondanak teljes szuverenitásukról, tehát nem szupranacionális, mégis a 60 éve fennálló együttműködés során olyan változások mentek végbe a mindennapi élet integrációjában, amelyeket például az Európai Unió a mai napig nem ért el.

²⁷ Education <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/agreements/treaties-and-agreements/education-and-research/agreement-concluded-by-denmark-finland-iceland-norway-and-sweden-on-admission-to-higher-education> (letöltve: 2012.11.09.)

²⁸ Nordic Defence And Security <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/nordic-commitment-to-defence-and-security> (letöltve: 2012.11.11.)

4. Az északi együttműködés jövőbeli kihívásai és kilátásai

4.1 A második világháború után: különböző stratégiák nemzetközi szintén

A második világháború lezárultát követően egész Európában átalakultak a külpolitikai és gazdasági prioritások. Napirendre került a skandináv országok nemzetbiztonságának problémája, 1948-ban ismét felmerült egy skandináv védelmi szövetség gondolata.²⁹ A svéd kezdeményezésére a skandináv országok között tárgyalások kezdődtek, de a 10 hónapon át tartó három skandináv országok közötti tárgyalások nem vezettek el a védelmi unió megalakításához. Ennek legfőbb akadálya az országok különböző elképzelése volt a tervezett szövetség orientációjáról. Az általuk választott külpolitika nem volt homogén, éles választóvonalat jelentett, hogy míg Dánia, Norvégia és Izland a NATO alapító tagként az észak-atlanti biztonsági szövetség mellett kötelezte el magát (1949. április 4-én)³⁰ Svédország semleges maradt, Finnország pedig a Szovjetunióval kötött barátsági- és segítségnyújtási szerződést.³¹

Svédország nem csatlakozott a NATO-hoz, követte a nagyhatalmak közötti balanszírozást, vagyis az „el nem kötelezettség békében és semlegesség háborúban” elvét. Ideológiai szempontból pedig sokat jelentett a svéd állampolgárok semlegességbe vetett hite. Az ország semlegességével nemzetközi szintén az emberi jogok képviselőjeként lépett előre, ebben az időszakban a leszerelés és a békekérdések határozták meg az ország politikáját, illetve fontos a korszak szempontjából, hogy a svéd Dag Hammarskjöld töltötte be az ENSZ titkári pozíciót 1953-1961-ig.³² A Szovjetunió felbomlása után sok kritika érte Svédországot, a NATO-val ápolt „intim” viszonya miatt.

Finnország és Svédország kitart az el nem kötelezettség elve mellett, egyik ország sem nyújtotta be NATO csatlakozási kérelmét. Helsinki és Stockholm tart attól, hogy az újabb NATO bővítésnek negatív hatása lenne a Balti-tengeri régió és Oroszország kapcsolatára, de a szövetséghez való csatlakozás lehetősége a jövőben is nyitva áll előttük.³³

²⁹ A. Sz. Kan: *A skandináv országok története*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976. 306. oldal

³⁰ Corvinák – NATO- 4. *A biztonságpolitika nemzetközi intézményrendszere*
http://biztpol.corvinusembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=105 (letöltve: 2012.11.07.)

³¹ *The Nordic Council, Before 1952* <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/the-history-of-nordic-co-operation/before-1952> (letöltve: 2012.10.01.)

³² Gustafsson, Harald: *Nordens historia, en europeisk region under 1200 år*. H.G.och Studentlitteratur, Stockholm, 2007 11.oldal

³³ Tapani Vaahtoranta - Tuomas Forsberg: *POST-NEUTRAL OR PRE-ALLIED? Finnish and Swedish Policies on the EU and NATO as Security Organisations* 4.oldal

4.2 A mélyülő európai integráció hatása az északi együttműködésre

Az északi országokban fontos belpolitikai változás a 20. század második felében következett be, a periódust a szociáldemokraták térhódítása fémjelzi, mely korszakban demokratikus, jóléti államokat építettek ki, főleg Norvégiában és Svédországban. Dániában is hasonló törekvések voltak, Finnországban és Izlandon nem bírtak ekkora jelentőséggel a szociáldemokrata pártok, de ott is a jóléti állam kiépítésére fókuszáltak.

Az északi államok nem voltak kitéve terrorfenyegetésnek és nem voltak regionális konfliktusok az országokon belül, azonban a Kelet - és Közép-Európában bekövetkezett változások az 1980-as évek végén megváltoztatták a biztonságpolitikai helyzetet, így a külpolitikai kérdésekhez való hozzáállást is. Az európai integráció mélyülésével Dánia a mezőgazdaságból sokat profitálva 1973-ban csatlakozott az unióhoz, Finnország és Svédország pedig 1995-ben vált az Európai Unió tagállamává. Ezt követően egyértelműen az unió lett a meghatározó prioritás az EU-tag északi országok politikájában.

Izland 2009-ben adta be csatlakozását, miután begyűrűzött a gazdasági válság Európába s csődbe mentek az ország legnagyobb bankjai. Az unióhoz való csatlakozás érzékeny kérdés a mindössze 320.000 fős Izland számára, a 20. század végén, amikor az európai integráció kérdése napirendre került, Észak-Európában az izlandi kormány ellenezte a legjobban, hogy az EU mellett kötelezze el magát. Sokáig szkeptikusak voltak az önálló és büszke izlandiak egy európai együttműködéssel kapcsolatban, mert az izlandi nép szereti függetlenségét és félti a halászati politikáját. Azonban ahogy beütött a gazdasági válság, az izlandi korona rohamosan gyengülni kezdett, a válsággal együtt így erősödött az unióhoz való csatlakozás gondolatának támogatottsága. Az Európai Unió a csatlakozási tárgyalások fejezeteinek 2/3-át megnyitotta Izlanddal, az izlandiak körében pedig éles vitákat váltott ki az aktuális kérdés, hogy Izland uniós csatlakozásával belépjen-e a közös valutaunióba.

Norvégia két ízben is elutasította népszavazáson az Európai Unióhoz való csatlakozás lehetőségét először 1973-ban, másodszor 1995-ben. Norvégia sokkal ellenállóbb volt, amikor fel kellett volna adnia a kizárólag nemzeti gazdaságpolitikáját, s a kőolajban gazdag ország nem volt rászorulva az európai integrációra. Politikai szempontból is az önállóságot választották, és történelmi okokból kifolyólag is nagyobb értéke van számukra a függetlenségnek. Norvégia gazdasága reciprok viszonyban áll az európai gazdasággal: ha a kőolaj és földgáz világpiaci ára nő (miközben az import áruké csökken) Norvégia akkor jár

jól.³⁴ Norvégiában azóta sem merült fel komolyabban az uniós csatlakozás gondolata, az eurozóna válsága óta különösen alacsony az unióhoz való csatlakozás támogatottsága a norvégek körében.

4.3 Euroövezet

Az északi EU-tag országok közül csupán Finnország tagja az Európai Unió valutauniójának. Svédországban 2003-ban népszavazáson elutasították az euro bevezetését és a csatlakozást bizonytalan időre el is halasztották, Dániában pedig 2000-ben döntött úgy a lakosság, hogy tartsák meg a dán koronát, mint fizetőeszközt.

Az unióban a valutaunió válsága kapcsán kialakult társadalmi-politikai helyzetet magyarázták mentalitásbeli különbségekkel: kulturális törésvonalról beszéltek az EU-n belül, a déli országok (többek között Görögország, Spanyolország és Portugália) és az északi (jelen esetben skandináv) országok között, valamint szakértők az eurozóna észak-déli szétesésétől tartottak. Alexander Stubb finn európai ügyekért felelős miniszter korábban többször bírálta a déli országokat, mert szerinte az unión belül kiütköznek a különböző nemzeti sajátosságok, a szabálykövető és szorgalmas északi államok helyzetét állította szemben a „kényelmesebb” déli országok adósságállományával. Majd 2012 nyarán a finn pénzügyminiszter félreértelmezett szavai keltettek pánikot, miszerint Finnország akár kész kilépni a valutaunióból.

Sztereotípiák ide vagy oda, tény, hogy a megtakarítási szokások és a pénzügyi felügyelet kezelési módja is szerepet játszhatott abban, hogy hogyan vészelték át a különböző országok a gazdasági válságot és a gazdasági recesszió közepette hogyan kezelték a skandináv országok hatékonyabban a krízist. A Nemzetközi Valutaalap példaértékűnek nevezte a svéd válságkezelést, az éves értékelő elemzésben kiemelte, hogy a svédek jól gazdálkodtak tartalékaikból, illetve a pénzügyi rendszer megfelelő szabályozása is segítette őket a 2009-ben kirobbant válság átvészelésében. A Transparency International legfrissebb felmérése szerint Dánia és Finnország számít a legkevésbé korrump országnak, Új-Zélanddal holtversenyben vezetik a listát.

Ahogy Izland elindult a 2008-as súlyos bank- és valutaválságból való kilábalás útján, úgy erősödött fel ismét a csatlakozást elutasítók tábora. A Morgunbladid izlandi napilap közlése

³⁴ *Norway's economy 'unique and lucky'* 2011.07.14. <http://www.newsinenglish.no/2011/07/14/norways-economy-unique-and-lucky/> (letöltve: 2012.10.09.)

alapján 2012 augusztusában 63 parlamenti képviselőből 39 ellenezte, hogy folytassák a tárgyalásokat az uniós csatlakozásról, és javasolta a kérdés elhalasztását a 2013-ban esedékes, következő választásokig. Az izlandi állampolgárok sem lelkesednek a csatlakozás gondolatáért, „Izland lakosságának 57,6 százaléka a belépés ellen van, s a negatív hozzáállásban szerepet játszik az is, hogy nem akarnak lemondani az izlandi koronáról” - derült ki az izlandi közvélemény-kutató cég, a Capacent Gallup felméréseiből.

Katrin Juliusdottir, Izland pénzügyminisztere azt nyilatkozta, hogy az euroövezethez való csatlakozás stabilizálná az izlandi gazdaságot és ezért teljes erővel az uniós, illetve valutauniós csatlakozásra kellene koncentrálni. A kormány álláspontja szerint az euróövezethez való csatlakozás azért lenne fontos lépés a 2008-tól életbe lépő tőkebefagyasztások megszüntetését követően, mert a még érzékeny izlandi korona külső tényezőktől függ és az euro bevezetése nagyban hozzájárulna a közösséghez fűződő kereskedelmi kapcsolatok fejlesztéséhez is. A Nemzeti Valutaalap közlése alapján azonban az északi országnak fenn kell tartania a szigorú tőke-ellenőrzéseket legalább 2015-ig, amikor szóba jöhet Izland euroövezetbe való belépése.

Geopolitikai okok miatt az északi együttműködés lehetséges kimenetelének radikálisabb képviselői szerint ha Európa széthúzna, akkor egyértelmű lenne, hogy Norden összetartana. Az Északi Tanács jelenlegi elnökének nyilatkozatában egy jövőbeli északi valutaunió scenáriója merült fel. Kimmo Sasi, az Északi Tanács jelenlegi elnöke, habár nem tartja valószínűnek az euroövezet felbomlását, de elmélete alapján az európai uniós eurozóna összeomlása esetén egy északi közös valutaunió stabilizálná az északi országok kisméretű, hasonló gazdaságait. Az északi régió jövőjét illetően, Kimmo Sasi szerint többek között egy szorosabb gazdasági együttműködésre kellene törekedni a jóléti modell fenntartása érdekében. Ennek kulcseleme lenne például a kereskedelmi korlátok nagyfokú csökkentése az északi országok között is.

4.4 Jövőbeli kilátások, északi külpolitikai- és védelmi unió?

Az északi országok a 20. században különböző biztonságpolitikai utakat választottak, azonban az északi együttműködés jövőbeli kilátásait latolgatva a leggyakrabban felmerülő téma egy biztonságpolitikai unió létrehozása. Az 1948-ban megíúsult közös északi védelmi unió ellenére, a kérdés azóta is több ízben felmerül, újabb publikációk látnak napvilágot, és az északi országok együttműködésének jövőjével kapcsolatban számos pozitív és ambiciózus

elképzelés született. Az utóbbi években radikálisabb ötletekkel is előálltak, melyek egy szorosabb északi unió létrehozását tűzték ki célul azonban kollektív egységet soha nem tudtak létrehozni a történelem során sem s tapasztalatok azt mutatják, hogy ma sem reális egy ilyen külpolitikai uniónak a létrehozása.

2009-ben alapították az Északi Védelmi Együtműködést (Nordic Defence Cooperation), melynek öt tagja van: Dánia, Finnország, Izland, Svédország és Norvégia. Ez az együtműködés nem katonai szövetség, hanem a tagországok védelmi képességeinek összehangolására irányul, többek között költségmegosztással és közös fejlesztések támogatásával.³⁵

Az együtműködés során a tagországok maguk választják meg, hogy mely projekteken kívánnak részt venni s a NORDEFCO-t az hívta életre, hogy az északi országoknak közös célkitűzéseik és kapacitásuk van a védelempolitika területén. Az együtműködés azzal az ambiciózus céllal jött létre, hogy az északi országok sokat profitálhatnak a tapasztalatok megosztásából, költségmegosztásból, a közös megoldásokból és hadműveletekből. Az Északi Védelmi Együtműködés alapját az északi országok közötti történelmi együtműködés adja, illetve a közös nemzetközi válságkezelő és békefenntartó hadműveletekre való összpontosítás az északi országok részéről. Továbbá előre mutató célokkal is bír, hogy a jövőben szükséges területeken is elősegítsék az együtműködést.

Az Északi Tanács hagyományos együtműködési keretei között nem szerepelnek a külpolitika, védelem és biztonság problémakörei, azonban az északi külügyminiszterek többek között ezeken területeken belüli együtműködések lehetőségeiről tanácskoztak az Északi Tanács őszi ülésén Helsinkiben.³⁶ Az ülés alatt került sor Finnország és Svédország izlandi légtérben való jelenlétének jóváhagyásáról. Izland légtere felett így nem csak a NATO tag Dánia és Norvégia gyakorol ellenőrzést, hanem az észak-atlanti katonai együtműködésben nem részt vevő Finnország és Svédország is.³⁷

Így az északi együtműködés egy új lehetséges irányba indult el, mégpedig egy lehetséges katonai együtműködés felé. A megállapodás azonban csak a légtér felügyeletéről szól, nem helyez kilátásba szorosabb katonai együtműködést, ezért a NATO is jóváhagyta. Az izlandi

³⁵ *Facts about Nordefco* <http://www.nordefco.org/facts-about-nordefco/> (letöltve: 2012.10.10.)

³⁶ *Security in the Nordic Region* <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/foreign-ministers-to-discuss-security-in-the-nordic-region> (letöltve: 2012.10.10.)

³⁷ *Islands laboratorium* <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/islandskt-laboratorium> (letöltve: 2012.11.01.)

közös légtér felügyelet esete jó példa egy biztonságpolitikai együttműködés lehetőségére, ezt a korábbi, 2009-es Stoltenberg jelentés már felvázolta.

Thorvald Stoltenberg, volt norvég külügyminiszter 2009-ben szólította meg az északi külügyminisztereket egy közös védelmi unió létrehozásának tervével.³⁸ Stoltenberg szerint azért kellene erősíteni az északi együttműködést, mert annak ellenére, hogy az öt északi országot megosztja, hogy melyik nemzetközi szervezetben működnek együtt, számos kül- és biztonságpolitikai kérdésben közös érdekeik vannak. Az elképzelés túlmutat egy békefenntartásra korlátozódó együttműködésen, Stoltenberg szerint egy NATO 5. cikkelyben feltüntetett közösen kinyilatkoztatott szolidaritásról kellene tanúbizonyságot tenni, ami a kollektív védelmet és biztonságot biztosítaná valamennyi tagállamnak.³⁹

Mai viszonylatban egy modern védelmi rendszer kiépítése rendkívül nagy költségeket ró az országokra, Thorvald Stoltenberg ezért javasolta az északi országok együttműködését ebben a szférában is. A védelmi uniót továbbá azért tartja szükségesnek, mert geopolitikai és stratégiai szempontból egyre fontosabb a régió, melyhez hozzájárul maga a tény, hogy Norvégia nagyon gazdag kőolajban, továbbá az északi tengerek kiválóan alkalmasak kőolaj és földgáz szállítására Európa számára.

A téma foglalkoztatja az északi írókat, többek között az Északi Tanács megalakulásának 60. évfordulójára íródott a „Gemenskaper, en vision för samarbete”, Községek, vízió az együttműködésről című évkönyv⁴⁰, melyben Johan Strang is a kül - és biztonságpolitika területén képzei el az északi együttműködés mélyülését.⁴¹

Emellett érvelt az Északi Tanács 2013-ban betöltött norvég elnökségért felelős képviselő, Marit Nybakk is, aki kiemelte, hogy mélyebb északi együttműködést szeretne látni a védelempolitika területén.⁴² Ő a költségkímélő megoldásokat hangsúlyozta és azt, hogy az

³⁸ Stoltenberg, Thorvald: *Nordic cooperation on foreign and security policy* <http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/nordicreport.pdf> (letöltve: 2012.11.02.)

³⁹ Pop, Valentina: *Can the Nordic countries have their own NATO?* <http://www.norden.org/sv/analys-norden/tema/nato-og-norden/can-the-nordic-countries-have-their-own-nato> (letöltve: 2012.10.16.)

⁴⁰ *Security in the Nordic Region* <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/foreign-ministers-to-discuss-security-in-the-nordic-region> (letöltve: 2012.10.30.)

⁴¹ *Anniversary book focuses on foreign policy* <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/anniversary-book-focuses-on-foreign-policy> (letöltve: 2012.10.30.)

⁴² *Defence Cooperation* <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/nordic-council-will-work-for-strong-defence-co-operation> (letöltve: 2012.10.30.)

északi országoknak szüksége van egy északi védelmi és biztonsági „közös identitásra”, miután az Északi Tanács tagállamai más-más nemzetközi integrációkban alkotnak kisebb csoportokat. Ezen felül a tanács norvég elnökségi programjában helyet kap még a munkaerőpiaci és oktatás területén történő korlátok lebontása az északi országok között, valamint a gazdasági kapcsolatok további fejlesztése.

4.5 Összefoglalás

Az Északi Tanácsot néha úgy jellemezték, mint egy gyenge szervezet, amely 1971 előtt saját titkárságot sem kapott, azonban az északi országok az 1950-es évekre az útleveluniótól kezdve az oktatási csereprogramokon át szoros és sikeres kooperációt értek el a mindennapi élet területén. Habár a politikai unió és a szorosabb közös külpolitikai együttműködés vízió, a mindennapi élet területén rendkívül szerteágazó és gyümölcsöző közös munka vette kezdetét a 20. század második felétől.

Az északi országok valóban sok problémában közösen érintettek, földrajzi elhelyezkedésük miatt, például az északi jégsapka olvadásában vagy a több országon átnyúló Lappföld megóvásában. Azonban nem reális egy közös védelmi unió kiépítése, hiszen amikor a legtöbb esély volt annak kialakulására - a második világháborút követően - akkor sem valósult meg, és fel sem merült azóta komolyabban. Ezen túlmenően nincs realitása annak, hogy a kialakított transzatlanti kapcsolatot meggyengítenék a NATO-tagok. Amely valóban az északi kooperáció mélyülését jelentheti, az a védelmi együttműködések fejlesztése.

Igaz, hogy vannak közös érdekek, mint például, hogy hatalmas tengeri területeket kell felügyelniük, és az észak-atlanti környezetváltozásra figyelniük kell⁴³, valamint ha lépést akarnak tartani a legújabb, modern katonai felszerelésekkel, az új technológiák beszerzése kedvezőbb, de egy mélyebb együttműködésnél ehhez fel kellene adniuk egy részt a függetlenségből.

Tehát a jövőben az északi együttműködés kulturális területen fog folytatódni, arra továbbra is nagy erőfeszítéseket tesznek. Amely területeken továbbá reálisnak tűnik egy jövőbeli integráltabb együttműködés az a biztonságpolitikai költségmegosztás. A biztonságpolitika szigorúan nemzeti hatáskörbe tartozik, azonban az északi államok felismerhetik a közös védelempolitikai együttműködésben rejlő lehetőségeket, például a közös költségmegosztást a

⁴³*Defence and Security* <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/nordic-commitment-to-defence-and-security> (letöltve: 2012.11.02.)

katonai eszközök beszerzése és a légvédelem szervezése esetén. Ha öt kis területű állam képes összehangolni a védelempolitikára szánt támogatásokat, a megosztott feladatok miatt jelentős költségcsökkentést érhetnek el.

Az északi országok jövőbeli kihívásai a jóléti modell fenntartása és a magas életszínvonal biztosítása az állampolgárok számára. Társadalmi – politikai téren pedig kihívást jelent a bevándorlás kezelése mind a társadalmi integráció, mind a foglalkoztatás szempontjából. Az északi országok bevándorlási célországok, így kulturális sokszínűség negatív hatással járhat az egyébként rendkívül nyitott és demokratikus, alacsony népsűrűségű országokban.

5. Bibliográfia

- A.Sz. Kan: *A skandináv országok története*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976
- Andrén, Nils: *Säkerhetspolitik i Norden*, Stockholm, Centralförbundet folk och försvar, 1984
- Archer, Clive - Joenniemi, Pertti: *The Nordic Peace*, Ashgate Publishing Company, Egyesült Királyság 2003.
- Archer, Clive: *Nordic Involvement in the Baltic States Security: Need, Motives and Success*, Copenhagen Peace Research Institute, 1997
- Arter, David: *Scandinavian politics today*, Manchester University Press, Egyesült Királyság, 1999
- Bailes, Alyson J.K.- Herolf, Gunilla,- Sundelius, Bengt: *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*, Stockholm International Peace Research Institute, Oxford University Press, 2006
- Eklund,Klas - Berggren,Henrik - Trägårdh,Lars - Persson,Kristina - Hedvall, Barbro: *The Nordic Way - equality, individuality and social trust*, Stockholm, Swedish Institute, 2012
- Erikson, Robert – Hansen, Erik Jorgen – Ringen Stein – Uusitalo, Hannu: *The Scandinavian Model, Welfare States and Welfare Research*, M.E. Sharpe. Inc. Amerikai Egyesült Államok, 1987
- Gustafsson, Harald: *Nordens historia, en europeisk region under 1200 år*. H.G.och Studentlitteratur, Stockholm, 2007 11.oldal
- Hansen Lene, Wæver, Ole: *European Integration and National Identity: The Challenge of the Nordic States*, Routledge, Amerikai Egyesült Államok, 2008
- Hilson, Mary: *The Nordic model: Scandinavia since 1945*, Reaktion, London, 2008
- Hopkinson, William: *Sizing and Shaping European Armed Forces - Lessons and Considerations from the Nordic Countries*, Stockholm International Peace Research Institute, 2004
- Ingebritsen, Christine: *Scandinavia in World Politics*, Rowman& Littlefield Publishers Inc, Amerikai Egyesült Államok, 2006
- Ingebritsen, Christine: *The Nordic states and European unity*, Cornell University Press, Washington 1998
- István, Benczes, Ákos, Kengyel, Gábor, Kutasi,Sándor Gyula,Nagy, Tibor, Palánkai:*A globális és regionális integráció gazdaságtana*. Akadémia Kiadó, Budapest, 2011
- Miles, Lee: *The European Union and the Nordic Countries*, Routledge, London 1996
- Nehring, Niels-Jorgen: *The Special Case of Denmark*, The Hague: Clingendael Institute, 2001
- Nordic Council for Ministers: *Nordiska Ministerrådets arbetsprogram för Nordens närområden* Koppenhága,1996
- Østergård, Uffe: *The Geopolitics of Nordic Identity from Composite States to Nation-states* Danish Institute of International Affairs, 1997/1
- Penttilä, Risto E.J.: *Finland's Security in a Changing Europe*, Helsinki, National Defence College, 1994
- Petersson, Olof: *Nordisk politik*, Stockholm, Norstedts Juridik, 2005
- Petersson, Olof: *The Government and Politics of the Nordic Countries*, Stockholm, Fritze, 1994
- Salmon, Patrick: *Scandinavia and the great powers 1890-1940*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997
- Schumacher, Tom: *The Emergence of the New Nordic Co-operation*, DUPI Working Paper 2000/6

Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete: *Nordisk kulturellt samarbete 1957*, Köpenhamn, 1975

Solem, Erik: *The Nordic council and Scandinavian integration*, New York, Praeger, 1977

Vaahakoranta, Tapani - Forsberg, Tuomas: *POST-NEUTRAL OR PRE-ALLIED?* Finnish and Swedish Policies on the EU and NATO as Security Organisations

Vikør, Lars S.: *The Nordic Languages. Their Status and Interrelations*, Oslo, Novus Press, 1993.

Wallmén, Olof: *Nordiska rådet och nordiskt samarbete*, Stockholm, Norstedt, 1966

Walter de Gruyter: *The Nordic Languages: An International Handbook of the History of the North Germanic Languages*, Volume 1, Walter de Gruyter GmbH & Co, Berlin, 2002

Wänstrand, Lars-Eric: *Nordiska säkerhetsproblem: några fakta kring skilda säkerhetspolitiska lösningar i länderna i norra Europa*, Stockholm, Centralförbundet folk och försvar, 1979

Wiggen, Geir: *Det nordiske språkfelleskapet: språksosiologiske vilkår og Framtidsutsikter*, Språk i Norden 1998

Internetes hivatkozások:

A Nordic Union (That Wasn't) www.eurotrib.com/?op=displaystory;sid=2008/3/20/183947/374 (letöltve: 2012.01.30.)

About energy cooperation <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/areas-of-co-operation/energy/about-energy-co-operation> (letöltve: 2012.11.13.)

About energy cooperation <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/areas-of-co-operation/energy/about-energy-co-operation> (letöltve: 2012.11.13.)

About Nordic cooperation, Countries and territories <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/countries-and-territories> (letöltve: 2012.11.13.)

Agreement concluded by Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden on Admission to higher education <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/agreements/treaties-and-agreements/education-and-research/agreement-concluded-by-denmark-finland-iceland-norway-and-sweden-on-admission-to-higher-education> (letöltve: 2012.09.07.)

Andersen, Torben M. - Holmström, Bengt - Honkapohja, Seppo - Korkman, Sixten - Söderström Hans Tson - Vartiainen, Juhana: *The Nordic Model. Embracing globalization and sharing risks*, 2007.12.14. <http://www.etla.fi/eng/julkaisuhaku.php?type=details&id=1469> (letöltve: 2012.02.08.)

Anniversary book focuses on foreign policy <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/anniversary-book-focuses-on-foreign-policy> (letöltve: 2012.10.30.)

Appendix figure 1. Swedish-speakers' proportion of the population in 1900–2010 http://www.stat.fi/til/vaerak/2010/01/vaerak_2010_01_2011-09-30_kuv_001_en.html (letöltve: 2012.04.05.)

Britain, Sweden, Denmark may remain outside the euro zone 2010.03.16. http://www.dnaindia.com/money/report_britain-sweden-denmark-may-remain-outside-the-euro-zone_1359804 (letöltve: 2012.10.30.)

Crises test the strength of the Nordic welfare models <http://www.nordiclabourjournal.org/i-fokus/in-focus-2011/september> (letöltve: 2012.09.15.)

Decision making process in the Nordic Council <http://www.norden.org/en/nordic-council/the-nordic-council/decision-making-process-in-nordic-council> (letöltve: 2011.10.03.)

Defence and Security <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/nordic-commitment-to-defence-and-security> (letöltve: 2012.11.02.)

Defence Cooperation <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/nordic-council-will-work-for-strong-defence-co-operation> (letöltve: 2012.10.30.)

Education and Research <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/agreements/treaties-and-agreements/education-and-research> (letöltve: 2012.10.02.)

Education <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/agreements/treaties-and-agreements/education-and-research/agreement-concluded-by-denmark-finland-iceland-norway-and-sweden-on-admission-to-higher-education> (letöltve: 2012.11.09.)

Employment rate by gender, age group 15-64
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tsiem010&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1> (letöltve: 2012.03.30.)

EU relations with Greenland
http://ec.europa.eu/europeaid/where/octs_and_greenland/countries/greenland_en.htm (letöltve: 2012.11.12.)

Facts about Nordefco <http://www.nordefco.org/facts-about-nordefco/> (letöltve: 2012.10.10.)

Finnish Security and Defence Policy 2004 – Summary <http://www.defmin.fi/index.phtml?l=en&s=181> (letöltve: 2012.09.10.)

Finnország, az EU és a NATO Fórum 2004/3. szám, 4. bekezdés,
http://www.zmne.hu/Forum/04harmadik/finn_.htm (letöltve: 2012.09.10.)

Foreigners in Finland, http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html#foreigners (letöltve: 2012.04.05.)

Islands laboratorium <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/islandskt-laboratorium> (letöltve: 2012.11.01.)

Jutila, Karina – Tikkata, Terhi: *Together or apart? The Nordic Council and the EU*
<http://www.e2.fi/files/Together%20or%20apart%20NET.pdf>, 2009 (letöltve: 2012.09.01.)

Klára, Sándor: *Nyelvtervezés, nyelvpolitika, nyelvművelés* http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/humfold/szocling/Sandor_K/corvina.htm (letöltve: 2012.12.05.)

Language <http://www.norden.org/en/the-nordic-region/language> (letöltve: 2013.01.01.)

Max Jakobson: *Nordic Bloc Splits Over Europe* 1998.03.03.
<http://www.nytimes.com/1998/03/03/opinion/03ihtedmax.t.html?scp=40&sq=european%20integration%20and%20nordic%20countries&st=cse> (letöltve: 2012.01.17.)

Musiał, Kazimierz: *Institutionalisation of Scandinavian consensual democracy*
http://ug.academia.edu/KazimierzMusial/Papers/429124/Institutionalisation_of_Scandinavian_Consensual_Democracy (letöltve: 2012.09.21.)

Nordic Council of Ministers: *Nordic Co-operation*, 2012.10.22.

<http://www.norden.org/en/publications/publikationer/2010-792> (letöltve: 2012.09.25.)

Nordic Council of Ministers: *The Nordic region in brief*, 2011.05.31.
<http://www.norden.org/en/publications/publikationer/2011-709> (letöltve: 2012.09.25.)

Nordic Defence And Security <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/nordic-commitment-to-defence-and-security> (letöltve: 2012.11.11.)

Nordic organisations and institutions <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/organisations-and-institutions/nordic-organisations-and-institutions> (letöltve: 2012.04.03.)

Norway and the European Union http://www.eu-norway.org/eu/norway_and_the_eu/ (letöltve: 2012.04.03.)

Norway's economy 'unique and lucky' 2011.07.14. <http://www.newsenglish.no/2011/07/14/norways-economy-unique-and-lucky/> (letöltve: 2012.04.09.)

Om Oresundsregionen <http://www.oresundsregionen.org/se/om-oeresundsregionen> (letöltve: 2012.10.02.)

Overall picture of Nordic EU policy 2012.01.15. <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/overall-picture-of-nordic-eu-policy> (letöltve: 2012.01.20.)

Pop, Valentina: *Can the Nordic countries have their own NATO?* <http://www.norden.org/sv/analys-norden/tema/nato-og-norden/can-the-nordic-countries-have-their-own-nato> (letöltve: 2012.01.16.)

Prizes <http://www.norden.org/en/nordic-council/the-nordic-council-prizes/nordisk-raads-litteraturpris/about-the-literature-prize> (letöltve: 2012.11.06.)

Publikationer http://www.norden.org/da/publikationer/publikationer/2007-746/at_download/publicationfile (letöltve: 2012.10.02.)

Reis, Jaime: *International Monetary Systems in Historical Perspective* in Henriksen, Ingrid - Kaergård, Niels: *The Scandinavian Currency Union 1875-1914*

Security in the Nordic Region <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/foreign-ministers-to-discuss-security-in-the-nordic-region> (letöltve: 2012.10.10.)

Security in the Nordic Region <http://www.norden.org/en/news-and-events/news/foreign-ministers-to-discuss-security-in-the-nordic-region> (letöltve: 2012.10.30.)

Slaget om Norden http://www.svd.se/nyheter/inrikes/slaget-om-norden_6834715.svd, 2012.02.09. (letöltve: 2012.02.10.)

Sprakradet <http://www.sprakradet.se/2023> (letöltve: 2012.10.05.)

Stoltenberg, Thorvald: *Nordic cooperation on foreign and security policy* <http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/nordicreport.pdf> (letöltve: 2012.11.02.)

The history of Nordic Co-operation 1953-1971 <http://www.norden.org/en/nordic-council/the-nordic-council/the-history-of-the-nordic-council/1953-1971> (letöltve: 2012.10.03.)

The history of Nordic Co-operation 1972-1989 <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/the-history-of-nordic-co-operation/197220131989> (letöltve: 2011.10.03.)

The Nordic Council <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=37623&contentlan=2&culture=en-US> (letöltve: 2012.10.02.)

The Nordic Council <http://www.norden.org/en/nordic-council/the-nordic-council> (letöltve: 2012.10.02.)

The Nordic Council of Ministers <http://www.norden.org/en/nordic-council-of-ministers/the-nordic-council-of-ministers/about-the-nordic-council-of-ministers> (letöltve: 2012.10.02.)

The Nordic Council Prizes <http://www.norden.org/en/nordic-council/the-nordic-council-prizes> (letöltve: 2012.10.02.)

The Nordic Council, Before 1952 <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/the-history-of-nordic-co-operation/before-1952> (letöltve: 2012.10.02.)

The Nordic Council, Member Countries and Territories <http://www.norden.org/en/nordic-council/the-nordic-council/member-countries-and-territories> (letöltve: 2012.11.10.)

The Nordic Council, The period up to 1971 <http://www.norden.org/en/nordic-council-of-ministers/the-nordic-council-of-ministers/history-of-the-nordic-council-of-ministers/the-period-up-to-1971> (letöltve: 2012.10.03.)

The Nordic Passport Convention <http://www.norden.org/en/about-nordic-co-operation/agreements/treaties-and-agreements/passport-issues-citizenship-and-national-registration/the-nordic-passport-convention> (letöltve: 2012.09.04.)

The Nordic region in an international context – key figures, Nordic Statistical Yearbook 2011. (letöltve: 2012.04.08.)

The Nordics in the global crises 2010.02.10. <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/4585> (letöltve: 2012.04.16.)

The unwanted EU application <http://euobserver.com/7/113324> (letöltve: 2012.10.03.)

Utrikesdeklarationen 2008 <http://www.regeringen.se/content/1/c6/09/80/13/74f83843.pdf> (letöltve: 2012.09.01.)

Vägen till EU-medlemskap 2006.05.10. <http://www.regeringen.se/sb/d/6787/a/63676> (letöltve: 2012.10.10.)